

Oponentský posudek

na diplomovou práci Michala Pitoňáka „Queer geografie Česka: heteronormativita prostoru“, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, vedoucí práce RNDr. Jana Spilková Ph.D. Předložená diplomová práce má 102 stran textu a 11 stran přílohy (text dotazníku použitého při výzkumu).

Posuzovaná diplomová práce otevírá v české geografii nové, dosud opomíjené téma sexuality a sexuálních menšin. Práce je rozčleněna do 5 kapitol (úvod, teoretická část, metodologická část, výsledky, závěr).

V úvodu práce autor stanovuje dva cíle práce v obecné rovině „prozkoumat procesy a zákonitosti týkající se toho jak prostor (a jeho sociální konstrukce s významy) ovlivňují menšinové sexuální subjekty, jež se v něm nacházejí“ a dále „doplnit „západní kontext „queer“ literatury a předložit český korektiv pro již existující přístupy ke studiu sexualit (Brown a Knopp, 2003, str. 320)“. Po obecných cílech práce autor stanovuje také 5 hlavních cílů: (i) Popsat a porozumět konstrukci heteronormativity v prostoru Česka a prozkoumat její prostorovost, (ii) Zjistit míru rovnocennosti prostoru pro lidi z hlediska jejich sexuality, (iii) Porozumět vztahu mezi prostorem a budováním sexuální identity, (iv) Zjistit jakým způsobem využívají LGBTIQ lidé prostor a jak se jejich sociokulturní organizace liší od heterosexuálů a (v) Dokázat vliv měst na kvalitu života LGBTIQ osob. Autor se jednoznačně přihlašuje k post-pozitivistické geografii a sociálnímu konstruktivismu, a proto zároveň jasně deklaruje svou pozici, která ovlivňuje zaměření jeho výzkumu.

Teoretická část má, vzhledem k průkopnickému charakteru práce, logickou strukturu. Po úvodním vymezení významu studia sexuality v geografii následuje představení základních používaných termínů. Toto představení má převážně slovníkový charakter. Následuje představení vývoje studia sexuality v geografii, s důrazem na jeho počátky ve feministické geografii a postupné rozšíření zájmu také na další skupiny a představuje klíčové autory a studie. Z názvu této podkapitoly by bylo možná vhodnější vypustit slovo „geografie“, protože se text věnuje také řadě sociologických prací. Nadbytečně v této části působí odstavec o Chicagské škole urbánní sociologie.

Významnou součástí je také definice a diskuze konceptu heteronormativity, důsledků dominantně heterosexuálního prostoru na sexuální menšiny a jejich strategie chování v tomto prostoru (koncept closetu) a „politiky narušení“ heteronormativity prostřednictvím LGBTIQ aktivit. Větší pozornost autor věnoval dočasným performativním narušením heteronormativity (gay filmové festivaly, gay parády), překvapivě však nezařazuje mezi aktivity narušující heteronormativitu na jiném místě diskutované queer prostory (i když se některými těmito místy zabývá v dotazníkovém šetření). Závěr teoretické části se věnuje vlivu queer kyberprostoru.

Metodologická část je zaměřena na diskuzi problémů spojených s výzkumem takto specifické skupiny populace, způsoby jejich oslovení, nebezpečí chyb vzniklých nadměrným zastoupením a s tím spojenými omezeními při interpretaci výsledků. Poměrně podrobně jsou popsány metody oslovování respondentů a opatření, která autor učinil, aby se chybám ve výběru vyhnul, včetně pilotní studie. Tato část představuje také 6 cílů šetření. Dotazník samotný je přílohou práce.

Čtvrtá část diplomové práce představuje výsledky dotazníkového šetření. Odpovědi na jednotlivé otázky jsou prezentovány formou tabulek nebo grafů a interpretovány na základě diskuze literatury,

výsledků dalších průzkumů, a slovních vyjádření respondentů. V některých případech je pomocí statistických metod (kontingenční tabulky, chí-kvadrát test) analyzován rozdíl odpovědí podle věku respondenta, velikosti sídle nebo jeho sebeidentifikace. Interpretace odpovědí (a kritický přístup k získaným výsledkům) tak v podstatě kombinuje kvantitativní a kvalitativní přístup a využívá výhod jejich kombinace (je proto škoda, že využití smíšených metod nebylo v předcházející kapitole diskutováno). Za obzvláště přínosné z pohledu sociální geografie považuji otázky zaměřené na dekonstrukci duality veřejného a soukromého prostoru a především na percepci „heteronormativity“ různých prostorů.

V práci je opakovaně používán pojem „západní“ společnost, věda, i když není definováno, jaké území nebo společnosti jsou takto označeny. Implicitně z textu vyplývá používání pojmu „západní“ jako protikladu pro „postsocialistický“. Jde tedy spíše o nálepku, která není v textu diskutována ani odůvodněna a může vytvářet určitou stereotypizaci.

Dále je při anotování některých prací zdůrazňována národnost autora/autorů studie, aniž by byla diskutována relevance tohoto údaje s ohledem na přenositelnost východisek, metod nebo závěrů práce do jiného národního kontextu.

V závěru autor shrnuje svá zjištění a opakuje, resp. zdůrazňuje, některé závěry – ty však explicitně nevztahuje k cílům práce, které deklaroval v úvodu. Práce má kritické zaměření - formuluje kritické stanovisko k aktuálním otázkám z queer perspektivy, a toto stanovisko podporuje rozsáhlým pozitivním výzkumem (dotazníkové šetření). V práci postrádám normativní část s návrhy na případné řešení identifikovaných problémů, které by zapadly do celkové logiky práce. Např. podstatné rozdíly ve vnímání heteronormativity různých prostorů nejsou dále diskutovány z hlediska možností, jak dosáhnout změny negativního vnímání řady (veřejných i poloveřejných) prostorů LGBTIQ komunitou.

Z formálního hlediska mám k práci dílčí výhrady. Některé formulace v textu nezapadají do odborného stylu, který je v tomto tytu vyžadován (např. název kapitoly 4 „Výsledky mého dotazníkového šetření“). Citace několika slovních komentářů respondentů v úplném závěru práce, bez jejich rozboru nebo využití v textu, je nadbytečná a nezapadá do struktury textu.

Na úvodní straně je jako datum odevzdání uveden listopad 2011. Grafy prezentující výsledky dotazníkového šetření v části 4 nemají uvedený zdroj. Některé grafy nejsou samovysvětlující – k pochopení informace, kterou obsahují, je třeba přečíst část předcházejícího a následujícího textu. V titulcích některých grafů je uvedeno přesné znění otázky, jiné jsou nazvány deskriptivně. Nejasný je význam barevné výplně tabulek - různé buňky jsou podbarveny odlišnými barvami, avšak legenda není uvedena.

Stanovení takto velkého počtu cílů (2 obecné a 5 hlavních v úvodu, 6 cílů šetření v metodologické části) nepovažuji za příliš vhodné. Úsilí o jejich naplnění k rozříštění práce do řady témat, která by mohla být zpracovávána podrobněji v rozsahu diplomové práce. Ke stanoveným cílům se navíc autor v závěru nevrací.

Určitou slabinou práce je malé teoretické ukotvení práce mimo queer literaturu, která znesnadňuje interpretaci zjištění některých otázek. Jako příklad mohou sloužit otázky na příslušnost ke komunitě a jejím fungování v kyberprostoru. Zjištěné hodnoty participace na LGBTIQ aktivitách nebo hodnocení významu internetu lze jen obtížně interpretovat bez literatury o sociálním kapitálu nebo sociálních

sítích. Nelze tedy zjistit, zda je kyberprostor pro LGBTIQ komunitu důležitější, než pro jinak definované skupiny.

Práce je v českém kontextu inovativní, myšlenkově bohatá, a otevírá pole pro řadu dalších navazujících výzkumů. Pravděpodobně nevyhnutelnou cenou za odvahu k napsání první práce na dané téma v české geografii je velká šíře záběru a určitá roztržitost textu a řešených otázek. Výše uvedené připomínky formálního a stylistického charakteru jsou časté také u jiných diplomových prací. Doporučuji práci, resp. bohatý empirický materiál získaný dotazníkovým šetřením, rozdělit do několika popularizačních publikací. V případě důkladného teoretického zarámování je možné uvažovat také o využití některých částí práce v odborné publikaci.

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 25. 5. 2011

Mgr. Roman Matoušek